

פרשת בא תשע"ו

אברהם טשמן

שמות פרק י, א

(א) וַיֹּאמֶר יְקוֹנָן אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרַעֲהַ פִּי־אֲנִי הַכְבַּדְתִּי אֶת־לְבוֹ וְאֶת־לֵב עַבְדִּי לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְּתִי אֶלֶּה בְּקֶרְבוֹ

קול רם (הגרמ"פ זצ"ל)

<p>פרש"י - והתרה בו, ותמוה למה היה צריך לומר לו התראה, הרי פרעה כבר איבד את בחירתו כמבואר בפסוק ולא ישוב עוד..</p>	<p>בְּתִשׁוּבָה, וְאִם כִּי הָיָה יָכוֹל לְהִעֲנִישׁוּ בְּלֹא הַתְּרָאָה.</p> <p>וַיִּלֵּךְ דְּמָה שֶׁאֵיבַד אֶת בְּחִירוֹ שֶׁהָיָה לְבוֹ כְּבוֹד, זֶה רַק אִם יָשׁוּב מִירֵאת הָעוֹנֵשׁ וְלֹא אִם יָשׁוּב מִתּוֹךְ הַכְּרָה בְּכוּרָא עוֹלָם, דָּאִם הָיָה מְכִיר בְּאֵמַת אֶת הַשִּׁי"ת וְהָיָה מְרַגֵּשׁ שֶׁהוּא אֲדוֹן הָעוֹלָם, הִיתָה מוֹעִילָה תִּשׁוּבָתוֹ.</p> <p>וְדַבֵּר זֶה מְבוֹאֵר בְּמָה שֶׁאָמַר שִׁילְךְ אֵלָיו וַיִּתְּרָה בּוֹ "כִּי אֲנִי הַכְּבַדְתִּי אֶת לְבוֹ", כְּלוּמַר, דְּמִשׁוּם שֶׁאֲנִי הַכְּבַדְתִּי אֶת לְבוֹ לֹא תִהְיֶה לוֹ הַכְּרָה בִּי, אֲלֵא אִם תֵּלֵךְ וְתִתְּרָה בּוֹ שְׁעִי"ז יֵשׁ אִפְשָׁרוֹת שִׁיעֵשָׂה תִּשׁוּבָה כִּיּוֹן שִׁיגִיעַ לְהַכְרָה מִצַּד הַשֶּׁכַּל וְלֹא מִצַּד הָעוֹנֵשׁ.</p>	<p>וְנִרְאָה דְּזוֹ הָיָא כּוּוֹנַת הַרְמַב"ס (פ"ד) מֵהַלְכוֹת תִּשׁוּבָה ה"א), שִׁישׁ עֲבִירוֹת שֶׁאִם עָבַר עֲלֵיהֶם הָאָדָם אֵין הַקְּב"ה מִסְפִּיק בִּידוֹ לַעֲשׂוֹת תִּשׁוּבָה, כְּגוֹן הָאֹמֵר אַחְטָא וְאִשׁוּב. וְבַהֲלַכָּה ו' כְּתָב כָּל אֱלוֹ הַדְּבָרִים וְכִיּוּצָא בְּהֵן אָף עַל פִּי שֶׁמְעַכְבִּין אֶת הַתִּשׁוּבָה אֵין מוֹנְעִין אֹתָהּ אֲלֵא אִם עֲשָׂה אָדָם תִּשׁוּבָה מֵהֵן הָרִי זֶה בְּעַל תִּשׁוּבָה וְיֵשׁ לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. וְכִיּוֹר הַדְּבָרִים נִרְאָה, שְׁעִיכּוֹב הַתִּשׁוּבָה הוּא רַק אִם הָאָדָם בְּעִצְמוֹ אֵינוֹ מְכִיר גְּדוּלוֹת ה', אֲבָל אִם הוּא מְכִיר גְּדוּלוֹתוֹ וּמִתּוֹךְ כֵּךְ עוֹשֶׂה תִּשׁוּבָה הָרִי זֶה בְּעַל תִּשׁוּבָה וְתִשׁוּבָתוֹ מִתְקַבֵּלָת.</p>
---	--	---

שמות פרק י פסוק ב

וְלִמְעַן תִּסְפָּר בְּאָזְנִי בְּנֵךְ וּבֶן־בְּנֵךְ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלִיתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת־אֶתְּתִי אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בָּם וַיְדַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְקוֹנָן

רש"י: התעללתי שחקתי

טעם ודעת

<p>ולמען תספר באזני בנך ובן בנך (י, ב) נראה מלשון הפסוק שחייב סיפור יציאת מצרים אינה רק על היציאה, אלא חייבין לספר גם היאך הקב"ה התעולל בפרעה, וצ"ב גדר מצוה זאת שבלייל פסח יספרו שהקב"ה התעולל בפרעה אף שזו מצוה מה"ת ומפורש בפסוק כאן לספר באזני בנך ובן בנך. אמנם הראשונים נתקשו היאך נעל הקב"ה דרכי התשובה וחיזק לב פרעה, ובמדרש רבה (י"ג, ד) מפורש הטעם דכשאדם חוטא הוא מושך עליו רוח הטומאה שגוררת אותו לחטוא עוד, ע"ש, והיינו כשחוטא וחוזר על חטאו הטומאה רבה מאד. ופרעה שיקע עצמו בטומאה רבה ומאן לשמוע בקול ה' שדימה שהוא עצמו עבודה זרה, ומשך אליו טומאה רבה עד שקשה היה לו לפרוש ממנה, וכיכר למות ובלבד שלא לפרוש מן הטומאה, והקב"ה הכביד לבו, היינו נתן לטומאה שתדבק בו עד שאי אפשר לו ברצון בעלמא להסירה.</p>	<p>וְנִרְאָה שֶׁזֶהוּ בִּיאור הַרְמַב"ס (פ"ו דְּתִשׁוּבָה) שֶׁמִּפְרֵשׁ שֶׁלְּפַעֲמִים עוֹנְשִׁים הָאָדָם כַּכֵּן שֶׁמוֹנְעִים מִמֶּנּוּ תִּשׁוּבָה. וְנִרְאָה דְּכוּוֹנָתוֹ שֶׁכָּבַל חֲטָא וְחֲטָא הָאָדָם מִזְמִין לְעַצְמוֹ טוּמְאָה וְהִיא נִדְבַקַת בּוֹ וְשׁוֹלֵטַת עָלָיו וּמְסִיתָהּ אוֹתוֹ לְחֲטוּא עוֹד, עַד שֶׁרָצוֹן לְחֹזֵר בְּתִשׁוּבָה לֹא מוֹעִיל, וְצָרִיךְ לְרַצּוֹן מִיּוֹתֵר יוֹתֵר מִן הַטֶּבַע שִׁיּוּכַל לְהַסִּירָה, וְכִמוֹ שֶׁבֶּאֱרוֹנוֹ. וְזֶהוּ הַכוּוֹנָה לְמַעַן תִּסְפָּר אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלִיתִי בְּמִצְרַיִם, אֵין הַכוּוֹנָה דּוּקָא בְּלֵיל פֶּסַח אֲלֵא כָּל הַשָּׁנָה רָאִי לִשְׁנַן שֶׁאָדָם שֶׁמִּשְׁקִיעַ עַצְמוֹ בְּטוּמְאָה אֵינוֹ שׁוֹלֵט כָּלֵל עַל רְצוֹנוֹ, וּמִצְוָה לְסַפֵּר בְּגוֹנָת כַּח טוּמְאָת עֲבִירָה וְאִפִּילוֹ שֶׁל שִׁתָּה בְּדָבָרִים בְּטָלִים אוֹ הִרְהוּרִים רַעִים, שְׂאֵי אִפְשָׁר בְּרַצּוֹן רִגִיל לְהִתְגַּבֵּר עַל הַטוּמְאָה, וְצָרִיךְ לִכְח עֲצוּם וּרְב לְשִׁבְר הַטוּמְאָה. וְאַצֵּל פְּרַעֲהַ מְצִינוֹ שֶׁהִפְךָ לְשִׁחּוֹק בְּעֵינֵי הָעַם, הֵיִינוּ שֶׁפַּעַם הִרְשָׁה לְצַאֵת וּלְמַחֵר הַתְּחַרְט בּוֹ, וְשׁוֹב מִסְכִּים וְחֹזֵר בּוֹ, הוּא שֶׁאִמַר הַפְּסוֹק אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלִיתִי וּפִירֵשׁ רִש"י שְׁחַקְתִּי שֶׁפְּרַעֲהַ הָיָה הַפְּכָפֵךְ וְנַעֲשָׂה לְלַעַג וְקָלַס וּלְשִׁחּוֹק בְּעֵינֵי עַמּוֹ. וּמִצְוָה לְסַפֵּר הַדְּבָר לְבִנָּיו שֶׁגַּם אֲצִלְנוּ מִצּוֹי בְּעַת צָרָה שֶׁמִּמְהָרִים לְהִתְפַּלֵּל לְהַקְּבִי"ה וְהוּא מוֹשִׁיעֵנו וְאַחַר כֵּךְ שׁוֹכְחִים טוֹבָתָם וְשׁוֹבִים לְחַיִּים תְּקִינִים בְּלִי לְהִתְעוֹרֵר, וְכִשְׁבָּא עֲלֵינוּ צָרָה נּוֹסֶפֶת שׁוֹב צוֹעֲקִים אֵל ה' עַד שְׁנוֹשְׁעִים וְשׁוֹכְחִים מוֹשִׁיעֵנו, וְאַנּוֹ כְּפַרְעֵה מְעוֹרְרִים שְׁחוֹק בְּהַנְהַגְתּוֹ זֹאת.</p>
---	--

שלח את עמי - פרעה חשב שאם מבקשים ממנו לשלוח את ישראל אז הוא מ"ד, הוא חשוב, זה היה ההתעוללתי במצרים, שחקתי אתו לחשוב שהוא משהו

שמות פרק י

(י) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי כֵן וַיְקַוְל עִמְלָם כַּאֲשֶׁר אֶשְׁלַח אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶם רְאֹו כִּי רָעָה נִגַּד פְּנִיכֶם

רש"י: ראו כי רעה נגד פניכם - כתרוממו. ומדרש אגדה שמעתי כוכב אחד יש ששמו רעה. אמר להם פרעה רואה אני באיצטגנינות שלי אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר, והוא סימן דם והריגה וכשחטאו ישראל בעגל ובקש הקדוש ברוך הוא להרגם אמר משה בתפלתו (שמות לב יב) למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם, זו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם, ...

אמרי שמאי

שפרעה תירץ את התנגדותו ליציאת הטף כביכול מחמת רחמנות על הילדים, כדרך כל רשעי העולם שאומרים שהם עושים חסדים.

שמות פרק י פסוק כג

(כג) לֹא־רָאֹו אִישׁ אֶת־אֲחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ מִתַּחַתְיוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלָקְל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹור בְּמוֹשְׁבֹתָם

יגדיל תורה

<p>מוסיף על כך בספר 'אבני אול', יתכן כי לזה כינוי חז"ל באמרם במדרש כי החושך היה כעובי דינו זהב. כי הרדיפה היתירה אחרי הכסף ואחרי הזהב מגבירה את מידת האנוכיות, ומחשיכה את העיניים שלא יוכלו לראות בצערם של ישראל.</p>	<p>היה אומר מן החידושי הר"מ ז"ל, החושך הגדול ביותר, הוא כאשר אין איש מרגיש את צערו של רעהו, הרגש נעשה קהה ומשוחק - ולא קמו איש מתחתיו, ח"ו לאדם כזה אין לו תקומה.</p>
---	---

שמות פרק יא פסוק ב

דַּבְר־נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאַלוּ אִישׁ מֵאֵת רְעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רְעוּתָהּ כְּלִי־כֶסֶף וְכִלְיֵי זָהָב

רש"י שמות פרק יא פסוק ב

(ב) דבר נא - אין נא אלא לשון בקשה, בבקשה ממך הזהירם על כך שלא יאמר אותו צדיק אברהם (בראשית טו יג) ועבדום וענו אותם קיים בהם, (שם יד) ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם

עולמו של אבא (הגה"ר אשר יונגרייז מטשענגער)

<p>עטרייך, ושהי סבו של זקני מטשענגער - דה"ק: שלא יאמר אותו צדיק, כי הצרות העבודות והענייים מקיימים ומחזיקים אותם באמונת ישראל, ואח"כ יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם, כלומר, אם יש להם רכוש גדול, עשירות וחיים טובים, דברים הללו אינם מקיימים אותם אלא מזיק להם וכופרים בה' ובתורתו חלילה.</p>	<p>דבר נא באזני העם ושאלו איש מאת רעהו וגו', ופירשיי שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדום וענו אותם קיים בהם ואח"כ יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם. - ושמעתי לפרש בשם הגאון ר' שמשון ווערטהיימר ז"ל, שהי אחד מחכמי</p>
--	---

אזנים לתורה

<p>בניהם, שנשחטו לתוך אמבטיות של פרעה, - ולא כפה עליהם את שאלת הכלי כסף וזהב כגיגית, ולא צוה על כל עדת ישראל לעשות כן, אלא ביקש מהם... "דבר נא באזני העם וישאלו". והטעם לזה: אף שהם מוחלים ואינם רוצים בכסף המצרים, אבל "כדי שלא יאמר אותו צדיק ועבדום וענו אתם קיים בהם, ואחר כן יצאו ברכש גדול לא קיים בהם" - עליהם לקחת.</p>	<p>טוענים שאין לעם ישראל לבוא בשים מו"מ עם הרשעים האלה, ולמה יאמרו בגוים, שלקחנו כפר לנפשות אחינו, ששפכו את דמם כמים? ומוזה נקה להבין את רגשות אבותינו, יוצאי מצרים, שבודאי היו ביניהם הרבה אבות, שהמצרים שכלו אותם מבניהם, ולא רצו לבוא במו"מ עם מעניהם ושוחטי ילדיהם וחשבו את הכסף וזהב, שיקבלו מהמצרים כדמי ולדות, כבר בעד נפשות עולליהם, שזרקום ליאר או ששמו אותם בחומות פתם ורעמסס במקום לבנים. והי בעד זה, שלא יקבלו מהם שום דבר; לעומתם טענו אחרים, שמגיע לעם ישראל שכר חלף עבודתם בחמר ובלבנים רד"ו שנה. והי ראה ללבנות גואלי הדם, כי יחם לבבם על נפש עולליהם, ונפשם מרה עליהם על</p>	<p>(ב) דבר נא. אין נא אלא לשון בקשה (ברכות ט), בקשה זו למה? האם היו בני אז מואסים בכסף וזהב, שצריך היה לבקש אותם שישאלו? וגם הטעם, כדי שלא יאמר אותו צדיק - אינו מובן, וכי אין תקב"ה רוצה לקיים הבטחתו, אלא כדי שלא יאמר אותו צדיק? דבר זה נשאל לחכמים ולא פירשוהו, עד שפירשו הזמן הזה, שבו עלתה שאלת השילומים מגרמניה הארורה בעד רכוש ישראל, ששדדה ושהחריבה בארצה ובכל מקום שדרכה כף רגלם הטמאה של קלגסיה - רוצחיה שהרגו יותר מששת מיליון מאחבי יושבי אירופה, וכאשר גברו עליהם אויביהם ונצחום, עלתה שאלת השילומים לעם ישראל בעד רכושם. ויחלק לב העם לשנים: קצתם אומרים, האם רוצחינו יהיו גם יורשינו?! וקצתם</p>
---	---	--

שמות פרק יב פסוק ב

(ב) הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֵן רָאֵשׁ חֲדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לָכֵן לְחֹדֶשׁ הַשָּׁנָה

משלתן רבי אליהו ברוך

<p>ולפי זה מדוקדק מה שאמר הקב"ה למשה ואהרן החודש 'הזה' לכם - כזה ראה וקדש, שדוקא בחודש זה עדיין יכולים אתם לקדש את החודש על פי הראיה, מאחר שעדיין אינכם מוקפים בענני כבוד, אבל מכאן ואילך לא תקדשו יותר לפי הראיה, שהרי במדבר קדשו ע"פ חשבון, ולא רץ ישראל היה גלוי לפניו ית' שמשה ואהרן לא יכנסו.</p>	<p>יש לדקדק בתיבת 'החודש הזה', מה הדגשה יש כאן, ועיין ברש"י. ושמעתי משי"ב הגאון ר"א נבנצל שליט"א לבאר בזה, לפי מה שכתב רבינו בחיי (כאן) בשם רבינו חננאל שבכל הארבעים שנה שהיו בני ישראל במדבר והיו מוקפים בענני כבוד, לא היו מקדשים את הלבנה על פי הראיה, משום שלא היו יכולים לראות את הלבנה שהוסתרה על ידי הענני כבוד [וגם בלילה היה עמוד האש], ובאותם השנים היו מקדשים את החודש רק על פי חשבון.</p>
--	---

טעם ודעת

<p>קידוש החדש ידוע וקבוע ועומד ולא נזקקים לשלוחים, וכן כשיתחדש קידוש החדש ע"פ ראייה לא נצטרך לשלוחים שיש בידינו כלי תקשורת להודיע מיד בכל מקום. אמנם נראה שחז"ל ברוח קדשם דייקו ודרשו לדורות זכר ליום טוב שני ששייך רק בזמן הראייה, שרצו שזכור בזה תמיד הזמן שקידוש על פי ראייה, ואז נדע להוקיר חז"ל שהקב"ה קבע עיקר קדושת המועדים בקביעותם, וצבא מרום תלויים בהחלטתם, ואם כן יום טוב שני נשאר לדורות שזכור תמיד ענין קידוש ע"פ ראייה ונכיר בזה כח רבותינו ז"ל.</p>	<p>ענין קידוש ע"פ הראיה אינו מפני שרא"ה עדיפה מהחשוב, שבודאי החשוב מדויק מאד, וחז"ל בקיאיין היו בחכמת האסטרונומיה, וכן הרבה לפעמים היום מעונן ואי אפשר לקדש ע"פ ראייה, אלא היות שקביעת החדש ועיבור השנה מסורים לבית דין, וע"פ החלטתם קובעים גם בבית דין של מעלה, המצוה לקבוע על ידי חכמי התורה הכל בראית הלבנה, ולא לסמוך על חשבון שיסודו מטבע הבריאה. והמשכילים והכופרים לועגים מה לנו בזמנינו לשמור יום טוב שני, שעיקרו שבזמן ביהמ"ק השלוחים לא הספיקו להגיע לכל מקום, ובימינו</p>
---	--

שמות פרק יב פסוק יב

(יב) וְעַבְרַתִּי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה וְהַפִּיטִי כֹל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֲדָם וְעַד-בְּהֵמָה וּבְכָל-אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעֲשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה

קובץ פרשיות

<p>תחתיו: והקים את סטאלין ימ"ש שהוא של הקמוניזם, ושוב התנפץ אליל. זהו פשר ההבטחה האלקית לעשות שפטים בכל "אלהי מצרים", היינו בכל האידיאלים הזרים המתחדשים בכל דור. (קובץ מאמרים ואגרות ח"א עמי ע"ג, מדבריו)</p>	<p>מה רבותא היא שהקב"ה, כל יכול, יש בכוחו לעשות שפטים באלהי מצרים אשר עץ ואבן המה? מתחילה נדבקו בהתלהבות לרעיון זה וחשבו אותו לרעיון גואל. כמוהו כן חשבו אותו הקמוניזם. מה עשה הקב"ה? הקים את האידיאלים הצומחים בכל תקופה, אשר ברו הבריות מלבם, במחשבה שיצילו בסוציאליזם, ממילא קרס האליל</p>
--	---

שמות פרק יב פסוק יג

וְהִיהֶם הַדָּם לָכֵן לֹאֵת עַל הַבְּתָיִם אֲשֶׁר אֲתָם שֵׁם וְרֵאשִׁית אֶת-הַדָּם וּפְסַחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא-יְהִי בְכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהַלְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם

רש"י: לכם לאות ולא לאחרים לאות מכאן שלא נתנו הדם אלא מבפנים

טעם ודעת

<p>ותמה מרן הגריז"ס זצ"ל, מהו קושיית הגמרא כלום יש בכך זאת דהיינו תורה, והלא הם לא אמרו-שעוסקים בתורה, אלא מתעסקים לחזק לומדי התורה, ותייך שקושיית הקב"ה שאם הם כ"כ דואגים לתורה לאחרים, למה לא דאגו לעצמם ללמוד התורה, והיינו כלום יש בכך זאת, וזהו מוסר השכל לדאוג לפניכם כמו שדואג לחוץ, רמז בזה מרן זצ"ל שעסקנים צריכים גם בעצמם ללמוד תורה, ששואלים אותם אם כ"כ חביב להם התורה להיות עסקנים למה לא למדו בעצמם כלל ואין בהם זאת דהיינו תורה. אמנם זקוקים אנו לעסקנים שיתעסקו במסירות נפש בעניני הכלל, ודברינו לעורר שלא ידמו שבזאת ממלאים חובתם אלא ידאגו גם פנימה, ללמוד בעצמם ולחנך בניהם במסירות נפש. ובתפילין יש שני בתים של יד ותפילין של ראש, של יד אות לעצמו ושל ראש לאחרים, ואסור להניח של ראש עד שהניח של יד, שקודם צריך להתעסק באות לעצמו, ואחר כך לאחרים וכמו שבארנו.</p>	<p>והוא הטעם שנתנו הדם בפנים, שהקב"ה לא צריך לסימנים, אלא והיה לכם לאות, שיעיקר האות בפנים לכל יהודי שידע למסור נפשו בביתו פנימה, והיינו גם רמז שלא די למסור נפשו רק לתורת אחרים, אלא חובת האדם שימסור נפשו בביתו שיקבע לעצמו עיתים לתורה ויחזק בניו כראוי. ואביא כאן דבר נפלא ששמעתי מהגאון דבריסק הגריז"ס זצ"ל, שבגמרא ע"ז (ב:): מבואר שלעתיד לבוא הקב"ה שואל אומות העולם כמה עסקתם, ויאמרו רבש"ע הרבה שווקים תיקנו, הרבה מרחצאות עשינו, הרבה כסף וזהב הרכינו וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל שיעסקו בתורה, א"ל הקב"ה כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם וכו', כלום יש בכך זאת ואין זאת אלא תורה שנאמר וזאת התורה אשר שם משה, מיד יצאו בפחי נפש.</p>
--	---

שמות רבה (וילנא) פרשת וארא פרשה ו סימן ב: ד"א כי העושק יהוה חכם המתעסק בצרכי צבור משכח תלמודו, אמר ר' יהושע בן לוי סי' הלכות למדני ר"י בן פדייה בחרישת הקבר וכולן נשתכחו ממני בשביל שהייתי עוסק בצרכי צבור

שמות פרק יב, ל

(ל) וַיָּקָם פֶּרְעֹה לַיְלָה הוּא וְכָל-עַבְדָּיו וְכָל-מִצְרָיִם וַתְּהִי צַעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרָיִם כִּי-אֵין בַּיַּת אֲשֶׁר אֵין-נֶשֶׁם מֵת

רש"י: ויקם פרעה – ממטות

אמת מקאצק הצמח

<p>אמתי. כמו עיניו נוכח לדעת, כי כל המכות שמשנה רבנו זוהיר עליהן, באו, אחת לא נעדרה. והנה בו כיום התרה שוב משה: „ומת כל בכור בארץ מצרים מכבוד פרעה היושב על כסאו עד בכור השפחה אשר אחר הרחים וכל בכור בהמה והיתה צעקה גדולה בכל ארץ מצרים אשר כמוהו לא נהיתה וכמוהו לא תוסיף“ (שם). פרעה עצמו בכור היה ובכל זאת לא הסס לעלות בו בליילה בלב שקט על מטתו ורק למשמע הצעקות הנוראות, שהדהדו בכל מצרים קם ממטתו, עליה ישן מקודם שנת ישרים.</p>	<p>„ויקם פרעה לילה“ (שם), „ממטתו“ (רש"י שם). לכאורה מה משמיענו רש"י בזה, מה חשיבות יש בדבר אם קם מכסאו או ממטתו? אמנם דבר גדול נש"י להודיענו. המשכילים שבימינו מתפארים כי אפקורסים הם, אולם אך הוא יהנה לשונם, כי אם רק יחושו בראשם מיד ירכו בתפילה ואמירת תהלים או יפנו להבדיל אל ממשפחים ואובכות. למעשה אינם אלא פורקי עול ולא אפקורסים. לא כן פרעה מלך מצרים, רק הוא היה אפיקורם</p>
---	---

שמות פרק יב, מג

(מג) וַיֹּאמֶר יְקֹנֶן אֶל-מִשֶׁה וְאֶהְרֹן זֶאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל-בֶּן-נֶכֶד לֹא-יֵאכַל בּוֹ

אמת מקאצק הצמח

<p>לא כן בקרבן פסח, שהמתנכר מתאוה לו, רק בגלל הריח הטעים של בשר צלי, שבא אל אפו ועל כן אין לצרפו. בקרבן פסח נאמר: „ראשו על קרבו ועל כרעיו“ והנה המתנכר הזה נש"י לאכול את קרבן הפסח רק בכרעיו ולא בראשו ולכן לא יתקבל בקהלנו.</p>	<p>„כל בן נכר לא יאכל בו“ (שם). „למי שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים“ (רש"י שם). למה לתפילה אנו כן מצרפין את פושעי ישראל? אלא בערב יום הכפורים, כאשר החוטא מקבל על עצמו את חמשת הענויים ומצטרף בזה לכלל ישראל, מן הראוי לצרפו.</p>
--	---

שמות פרק יג פסוק טז

וְהָיָה לְאוֹת עַל-יְדֵכָה וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בַחֲזֵק יָד הוֹצִיאֲנוּ יְקֹנֶן מִמִּצְרָיִם

דרש משה

<p>קדושה ואמתית שהוא בראש ובמות, וע"ז מניח תפילין בראש נגד המוח, ויתעיל זה שמעשה ידיו אף של שמאל דברים הקשים יהיו כבימין בקלות ובשמחה. וא"א שיבוא לידי מחשבה קדושה כזו קדם שיתרגל במעשה אף כשלא מבין, כי אם יחכה מלקיים עד שיבין לא יקיים לעולם, כי הרבה מסיתים ומדיחים יש, והשטן לא יניח להבין, לכן צריך לחנך ולהרגיל את בניו כשהן עדיין קטנים ולא מבינים, למצוות ה', שמוה יבוא למחשבה טובה שיקיים ברצון. וזהו גדר כ"ז שבין עיניך יהיו שתיים [מנחות לו א].</p>	<p>גדול, ואין ברור שישמור כשיזדמן לו ריוח גדול, ואף באותו המצב אפשר ועלול ליגרע, וכ"ש שלא יתחנכו בניו בטוב, אבל אם עושה זה ברצון ובשמחה מחמת שאדרכה ידע שבזכות השבת נותן לו ה' שפע ברכה בכל עת ואין לו היוק מהשבת ואדרכה כל הריח הוא בשביל השבת, אז יש לקוות שישמור כל ימיו ויחנך גם את בניו בדרך התורה ויקיימו בלא קושי, והנה ביד שמאל קשה לעשות ובא זה בקושי, וביד ימין גל לעשות, ורוצים שיקיים כל דבר אף מה שקשה שהוא בבחינת יד שמאל בקלות כביד ימין. אבל א"א זה שלא ע"י מחשבה</p>	<p>וְהָיָה לְאוֹת עַל יְדֵכָה [יג טז]. מדגמאר ידכה ילפינן שהוא ביד שמאל [מנחות לו א], וא"כ אינו משום שהוא יותר קרוב ללב, דהא נאמר משום יד כהה. וגם באטר מניח על ימין של כל אדם אף שהלב בשמאל כל אדם. ולכן נראה דהטעם שהוא על יד שמאל הוא משום שיש שעושים מצות ה' רק בקושי מצד החוב שעליו, שאין זה מעלה גדולה, כהא דאר"א [ברכות כח ב] העושה תפלתו קבע אין תפלתו תתנונים, וכמו כן הוא בכל מצוה ומצוה שאם שומר שבת בדאגה שמפסיד עי"ז הוא חסרון</p>
---	---	---

דעת תורה

<p>ואינו כלל הלשון הקודש באמת. ומה שאמרו כאן שמלת טטפת קורים כן בכתפי ובאפרכי, הכוונה היא שאצל אותם הגוים עוד נשארו איזו מלים מלשון הקודש שהוא הלשון שבו נברא העולם, והוא היה באמת השפה האחת שדיברו כל הגוים לפני הפרדם בדור הפלגה, ואדרכה מזה באמת מופת גדול על אמונת חרוש העולם, וכי אב אחד לכלם. (ועיין בזה בדברי הספר, לעיל בראשית י. ב.)</p>	<p>ולטוטפות בין עיניך [יג טז]. וברש"י: תפילין, ועל שם שהם ארבעה בתים קרוין טטפת. טט בכתפי שתיים פת באפרכי שתיים. והוא לשון הגמ'. וכבר כתב כאן הרמב"ן ז"ל על רז"ל: „והם בעלי הלשון שמדברים בו ויודעים אותו ומהם ראוי לקבלו“. תיפה רוחם של הכופרים המדברים עתק ולועגים מלשון רז"ל שלא ידעו חלילה לדבר צחות. ונהפוך הוא, כי כל לשונם הם כיום הוא מעקשות פה ולזות שפתים שבדו מעצמם ומלבם.</p>
---	---